

KASVATUS & AIKA

PUHEENVUOROT

<https://doi.org/10.33350/ka.137684>

Demokratia, kasvatus ja kesäpäivät – Kasvatuksen historian ja filosofian kesäpäivät 2023

Hanna-Maija Huhtala, Tarna Kannisto, Veli-Mikko Kauppi,
Jenna Koskelainen & Henri Pettersson

Tässä raportissa muistellaan Kasvatuksen historian ja filosofian verkoston Helsingissä kesäkuussa 2023 järjestämiä kesäpäiviä. Tapahtuma oli luonteeltaan poikkeuksellinen, sillä järjestysvastuussa ollut DEMOPOL-tutkimusryhmä yhdisti perinteikkääseen tapahtumaan laajaa kansainvälistä huomiota saaneen demokratiakasvatusta käsittelevän konferenssin.

Suunnittelusta toteutukseen

Kasvatuksen historian ja filosofian verkoston (KaHiFi) kesäpäivät ovat perinteikäs vuodesta 2005 järjestetty tapahtuma, joka kokoaa alan tutkijoita vuosittain yhteen esitelmöinnin ja vapaamuotoisemman keskustelun merkeissä (kesäpäivien perustamisesta ja varhaishistoriasta ks. Heikkinen 2005; Rantala 2007). Akateemisessa vuosikellossa tämä kesälomien kynnyksellä järjestetty kokoontuminen tarjoaa näin ajoitukseltaan mainion vastapainon tyyppillisesti lähempänä joulua oleville Kasvatustieteen päiville. Viimeisimmät kesäpäivät järjestettiin Helsingin Metsätalolla 15.–16. kesäkuuta. Aikaisempiin kertoihin verrattuna tapahtuma oli sekä kasvattanut että monipuolistanut ilmetään, sillä rekisteröityneitä osallistujia oli kaiken kaikkiaan peräti satakunta, ja osallistujien joukossa eri kansallisuuksia oli edustettuna lähemmäs kolmatta kymmentä. Eräät kesäpäivät ovat toki aikaisemminkin olleet luonteeltaan laajoja ja kansainvälisiä, kuten lähivuosina Tampereella ja Oulussa. Vuonna 2016 tapaaminen jopa järjestettiin kokonaan Suomen rajojen ulkopuolella Tallinassa. Helsingin kesäpäivät 2023 olivat kuitenkin identiteetiltään ehdottomasti ainutlaatuisen, joten dokumentoimme siitä eräitä muistojamme tähän tekstiin. Kirjoittajakunnassamme on mukana edustus järjestäjiltä, taustaseuralta, *Kasvatus & Ajalta* sekä yleisöltä.

Miten kaikki käynnistyykään? Järjestäjien näkökulmasta kesäpäiviä edelsi kulisissa vaiherikas tapahtumasarja. Kesäpäiville oli nimittäin ehditty varata jo aika ja paikkakin Tieteiden talolta, kun alkuperäinen järjestelytoimikunta joutui vetäytymään tehtävästään. Loppuvuodesta 2022 vetovastuun otti lennosta haltuunsa apulaisprofessori Anniina Leiviskän johtama DEMOPOL-tutkimusryhmä – kesäpäivien odottaessa tuolloin kalenterissa

vain noin puolen vuoden päässä. Ilman tätä DEMOPOL:in suunnalta saatua tukea sekä järjestelyvastuissa että muun muassa assistentin palkkakuluissa vuoden 2023 kesäpäivien toteutuminen olisi ollut vaakalaudalla. Suuri kiitos tapahtuman onnistumisesta kuuluu tänä vuonna siis tälle ryhmälle ja sen johtajalle. Kiitokset heille vielä kerran!

Jo alkujaan DEMOPOL:in oli tarkoitus järjestää osana kesäpäiviä pienimuotoinen, muutaman session kokoinen demokratiakasvatusaiheinen työryhmä. Vetovastuun ottamisen ja abstraktikutsun lähettämisen jälkeen järjestäjät huomasivat kuitenkin luotsaavansa kohtuullisen kokoista konferenssia, mikä tarkoitti ennen kaikkea kasvanutta tilan tarvetta. Soveltuvat tilat löytyivät Helsingin yliopiston Kasvatustieteellisestä tiedekunnasta, vain vaihtuakseen sieltä vielä Metsätalolle, jossa konferenssi lopulta onnistuneesti järjestettiin. Tärkeänä tukena ensimmäistä kertaa vetovastuussa olleille konferenssijärjestäjille toimivat käytännön asioissa Helsingin yliopiston konferenssipalvelut, joten osoitamme kiitoksemme myös sinne suuntaan.

Kesäpäivien pääteemaksi valikoitui kolmella kielellä ilmaistuna *Demokratia ja kasvatus muutoksessa*, *Demokratian och pedagogiken i förändring* sekä *Democracy and Education in Transition*. Painotus tuli luonnollisesti DEMOPOL:in tutkimusaiheiden kautta. Teemaa ja abstraktikutsua palloiteltiin kuitenkin yhdessä myös Kasvatuksen historian ja filosofian verkoston (KaHiFi) johtoryhmän kanssa yhteistyössä. Valitut teemat osoittautuivat varsin suosituiksi sekä suomen- että englanninkielisten osallistujien parissa, joten jonkinlainen vallitseva ”ajan henki” onnistuttiin tämän vuoden kutsussa selvästi tavoittamaan. Konferenssi järjestettiin virallisesti kolmikielisenä, mutta valitettavasti ruotsinkielisiä esitelmäehdotuksia ei tänä vuonna saapunut ainuttakaan.

DEMOPOL:in oma työryhmäkutsu ”Democratic education in transition” lähetettiin ainoastaan englanninkielisenä. Kaikki kutsut kiersivät laajasti alan kotimaisilla ja ulkomaisilla postituslistoilla. Abstrakteja kertyi jo ensimmäisen kutsukierroksen perusteella sangen runsaasti, sekä kotimaasta että kirjaimellisesti ympäri maapalloa. Mielenkiintoisesti myös Suomesta saapuneiden englanninkielisten abstraktien lukumäärä oli huomattava, mikä omalta osaltaan kertoo alan tutkimuksen kansainvälisestä orientaatiosta. Abstraktien lukumäärässä varsinkin DEMOPOL-työryhmään tarjottujen esitelmien lukumäärä yllätti järjestäjät, joten lopullisten valintojen suhteen jouduttiin vielä suorittamaan tiukkaa karsintaa. Lopulta rinnakkaissessioita muodostettiin peräti neljä, joista yksi oli suomenkielinen ja loput kolme englanninkielistä. Englanninkielisistä rinnakkaissessioista ensimmäinen muodostettiin kesäpäivien yleisteeman alle, toinen koostui ainoastaan DEMOPOL-työryhmän abstrakteista, ja kolmas teemallisesti yhteensopivista yleisteeman ja työryhmän abstrakteista.

Esityksiä kesäpäivillä kuultiin kaikkiaan 55 kappaletta, joiden päälle esitettiin vielä kolme pääpuheenvuoroa sekä paneelikeskustelu. Kuten viime vuosina on ollut voimistuvana trendinä, esitelmät olivat näilläkin kesäpäivillä voittopuolisesti kasvatusfilosofisia. Mukana oli kuitenkin jonkin verran myös kasvatuksen historiaa käsitelleitä suomen- ja englanninkielisiä esityksiä, joten kasvatuksen historiasta ei (onneksi!) ole tullut historiaa. Kasvatuksen historiallisen tutkimuksen nykyistä asemaa pohdittiin myös itse kesäpäivien puitteissa omassa paneelikeskustelussaan, josta kerromme myöhemmin tässä tekstissä lisää. Koska konferenssin temaattisella painotuksella on suora yhteys käytännön kasvatuskysymyksiin, vetosi aihe teoreettista tutkimusta tekevien kasvatusfilosofien ohella myös empiiristä kasvatustiedettä edustaviin tutkijoihin. Heidän suunnaltaan tarjotuista abstrakteista monet sopivatkin luontevasti kesäpäivien yläotsikon alle ja otettiin siksi mukaan. Kesäpäivät 2023 tarjosikin näin aidosti monitieteisen ja kansainvälisen kohtaamispaikan hyvin erilaisten alojen tutkijoille.

Ensimmäinen konferenssipäivä – Torstai 15.6.

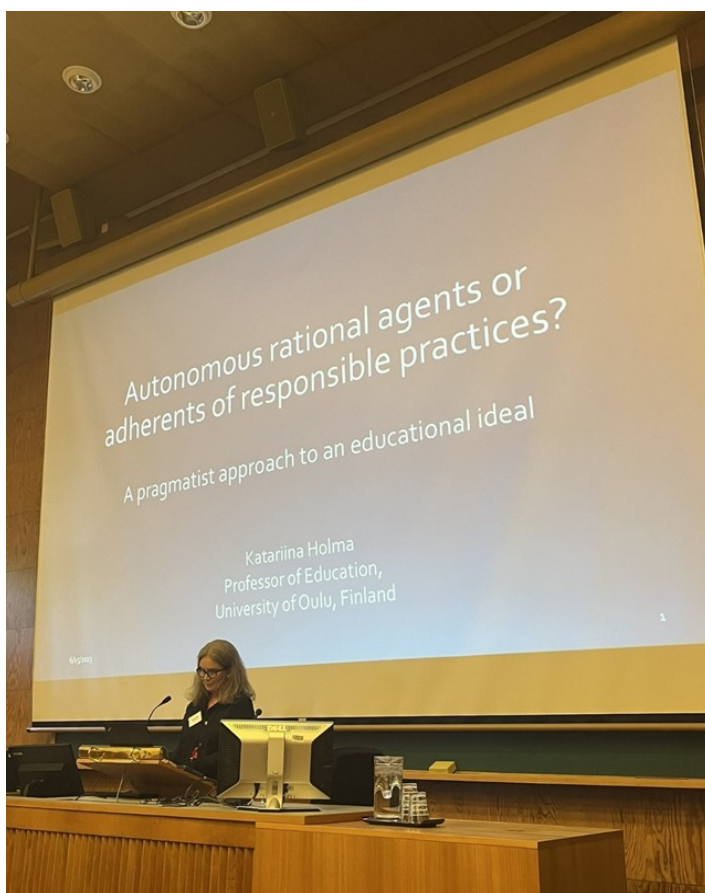
Kesäpäivät avattiin aurinkoisessa Helsingissä torstaina aamukymmeneltä. Ensimmäisen pääpuheenvuoron piti professori Johannes Drerup, joka edustaa Dortmundin Teknistä yliopistoa ja Amsterdamin Vapaata yliopistoa. Hänet tunnetaan alalla ennen kaikkea lapsuuden filosofiaa ja demokratiakasvatusta koskevista töistään – sivumennen sanoen näiden kahden aiheen yhdistelyä ei kasvatustilanteissa näekään häiriöksi asti.

Esityksessään ”Democratic Education under Fire. Teaching Controversial Issues in the Context of War”. Drerup tarkasteli viimeaikaista pääteemaansa, eli sitä, miten ristiriitaisia tunteita herättäviä aiheita voidaan käsitellä kasvatuksessa. Tämä kasvatustilanteissa kysymys on tullut viime vuosina surullisella tavalla konkreettiseksi Venäjän aggressiivisen hyökkäyssodan vuoksi. Drerup pohtikin esityksessään sitä, millä ehdoin ja missä hengessä tällaisia tulenarkoja aiheita voidaan tuoda käsittelyyn kasvatuksessa. Kasvatustilanteissa keskustelussa on tunnistettavissa jonkinlainen alustava konsensus siitä, miten tämänkaltaisia ristiriitaisia tunteita herättäviä kysymyksiä voisi nostaa puheeksi kasvatustilanteissa. Tästä huolimatta ongelman ytimessä oleva käsite – mikä ylipäätään on ristiriitainen aihe ja millä kriteereillä – ei olekaan filosofisesti täysin yksiselitteisesti määriteltävissä. Drerupin mukaan voimme kuitenkin kasvatustilanteissa piirtää poliittiset ja tietoteoreettiset rajat sille, mikä lopulta on ristiriitaiseksi luokitettava puheenaihe. Tällöin selviää myös se, mistä ei tarvitse kiistellä – edes sodan aikana.

Kuva 1. Johannes Drerup pitämässä puheenvuoroaan. Kuvaaja: Ivan Zamotkin. Kuvan julkaisuun on kuvattavan lupa.

Avauspäivän toisen pääpuheenvuoron piti Oulun yliopiston kasvatustieteen professori Katariina Holma otsikolla ”Autonomous Rational Agents or Adherents of Responsible Practices? A Pragmatist Approach to an Educational Ideal”. Holma kysyi puheenvuorossaan, miten demokraattisen yhteisön vastuulliseen jäsenyyteen kasvetaan. Kasvatustieteen valtavirtadiskursseissa kasvatuksena päätavoitteena on pidetty rationaalista autonomiaa, jonka hän kyseenalaistaa ongelmallisena. Ongelmallista rationaalisen autonomian tavoittelu on silloin, kun se perustuu virheellisiin näkemyksiin rationaalisuudesta, moraalilunonteesta ja kehityksestä tai virheelliseen käsitykseen kasvatustieteen ideaalien ja empiirisen todellisuuden suhteista. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista syventyä Holman argumentaation yksityiskohtaiseen erittelyyn, mutta hänen mukaansa filosofisesti ja empiirisen tutkimuksen valossa perustellumman käsityksen rationaalisuudesta tarjoaa pragmatismi, jossa tämä ilmiö ymmärretään luonteeltaan syvästi sosiaalisena, sekä yhteispelinä järjen ja tunteiden kanssa. Holman mukaan rationaalisen autonomian sijaan kasvatuksessa tulisi tavoitella *initiaatiota vastuullisiin sosiaalisiin käytäntöihin*, joka viime kädessä myös mahdollistaa (pragmatistisen) rationaalisen autonomian. Esityksensä päätteeksi Holma heitti yleisön pohdittavaksi normatiivisen kysymyksen: mitkä lopulta ovat hyviä, vastuullisia ja tavoiteltavia käytäntöjä?

Kuva 2. Katariina Holma pitämässä puheenvuoroaan. Kuvaaja: Ivan Zamotkin. Kuvan julkaisuun on kuvattavan lupa.

Ensimmäisen päivän virallisen osuuden jälkeen ohjelma jatkui vielä ”puolivirallisesti” torstai-iltana järjestetyllä Helsingin yliopiston vastaanotolla. Vastaanoton innoittavat tervetulo-sanat lausui ystävällisesti kasvatustieteellisen tiedekunnan dekaani Johanna Mäkelä, jonka jälkeen osallistujilla oli mahdollisuus henkevään ajatustenvaihtoon hyvän ruuan ja juoman äärellä. Lämmin ja valoisa kesäilta jatkui ilahduttavan suuren seurueen kanssa spontaanisti vielä läheisen ravitsemusliikkeen pihaterassilla.

Toinen konferenssipäivä – Perjantai 16.6.

Toisena päivänä jatkettiin siitä, mihin ensimmäisenä päivänä jäätiin. Kokeneemmalla konferenssiosallistujalla ei aina juolahda mieleen, että joka kerta mukana voi olla sellaisiakin esitelmöitsijöitä, joille oma puheenvuoro on akateemisen uran ensimmäinen. Tällä kertaa ensimmäistä kertaa asialla oli ainakin Oulun yliopiston väitöskirjatutkija Henri Huttunen esityksellään ”Deliberative democratic education through the perspective of longtermism”. Eräs viime aikoina kannatusta kerännyt yhteiskuntafilosofinen positio esittää, että huomiomme eettisissä puntaroinneissa pitäisi olla tekojemme pitkän aikavälin seurauksissa, eli siinä, miten ne vaikuttavat lukuisiin tuleviin sukupolviin. Tutkijoiden näkemyksissä esiintyy kuitenkin kysymys siitä, pystyykö demokraattinen yhteiskuntajärjestelmä vastaamaan riittävällä tavalla pitkän aikavälin ongelmiin. Esityksessään Huttunen otti asiaan positiivisen kannan puolustaen ajatusta, että demokratia saattaa mahdollisista valuvioistaan huolimatta olla edelleen paras (tai ainakin vähiten huonoin) vaihtoehtomme nykyisessä tilanteessa.

Perjantaiamuna järjestettiin myös *Kasvatus & Aika* -lehden sisällöllisen linjan kannalta mielenkiintoinen paneelikeskustelu otsikolla *Kasvatuksen historian ja filosofian kaunis ystävyys?* Vaikuttaisi siltä, että aiheesta käyty keskustelu (esimerkiksi lehtemme toimituskunnan sisällä) on lisääntynyt käänteisesti verrannollisesti sen kanssa, miten kasvatushistoriallisten tutkimusten määrä on samassa vähentynyt vuosi vuodelta. Kehityssuunta on ollut havaittavissa myös kesäpäivien ohjelmissa, etenkin jos nykytilaa verrataan aivan ensimmäisiin kokoontumisiin. Asiaan on vaikea keksiä mitään taikalääkettä, eikä ”vanhemman kaartin” tahtotila yksinään realisoidu nuorempien sukupolvien tutkimukseksi. Myös tänä vuonna KaHiFi-verkoston johtoryhmä kuin myös kesäpäivien järjestäjät olisivat mieluusti vastaanottaneet runsain mitoin kasvatushistoriallisia tekstiehdotuksia, mutta tyhjästä on paha nyhjäistä.

Mainitun paneeliin puheenjohtajana toimi kasvatustieteiden emeritaprofessori Anja Heikkinen (TAU) ja keskustelijoina toimivat poliittisen historian väitöskirjatutkija Elina Hakoniemi (HY), kasvatustieteiden väitöskirjatutkija Alekski Paavilainen (HY), kasvatuksen filosofian postdoc-tutkija ja toinen *Kasvatus & Ajan* päätoimittaja Hanna-Maija Huhtala (OY), kasvatustieteiden väitöskirjatutkija Eenariina Hämäläinen (TAU) ja kasvatustieteiden emeritusprofessori Hannu Simola (HY). Kesäpäivien paneelikeskustelusta julkaistaan tässä *Kasvatus & Ajan* numerossa tarkempi kooste, joten asiasta kiinnostunut lukija voi käydä tutustumassa tähän tekstiin.

Perjantaina järjestettiin myös Kasvatuksen historian ja filosofian verkoston vuosikokous, jossa verkostolle valittiin uusi johtoryhmä seuraavalle kaksivuotiskaudelle. Nyt valittu johtoryhmä sai ilahduttavasti vahvistusta kasvatus- ja koulutushistorian puolelta, kun Elina Hakoniemi ja Jenna Koskelainen (JYU) tulivat mukaan toimintaa. Sen lisäksi varhaiskasvatustieteen oppiaineen puolelta mukaan lähtivät uusina jäseninä Marleena Mustola (JYU) ja väitöskirjatutkija Jan Varpanen (TAY). ”Vanhasta kaartista” jatkavat (kasvatustieto-

sofiaa edustavat) Hanna-Maija Huhtala, puheenjohtaja Tarna Kannisto (HY) sekä Mika Perälä (HY).

Kesäpäivien kolmannen pääpuheenvuoron tarjosi apulaisprofessori Christopher Martin Brittiläisen Kolumbian yliopistosta. Hän esitelmöi meille otsikollaan ”Democracy and Conceptual Conditions of Educational Authority”, jatkaen näin demokratian ja kasvatuksen filosofisten ennakkoehtojen tutkiskelua. Martin on aikaisemmin argumentoinut sen näkemyspuolesta, että liberaalien demokraattisten yhteiskuntien kansalaisilla tulee olla lähökohtainen oikeus jatko-opintoihin, sillä kasvatustieteiden kaltaisten demokraattisten yhteiskuntien tukipilareiden pitäisi olla avoimia kaikille (ks. etenkin teos *The Right to Higher Education: A Political Theory* vuodelta 2022). Pääpuheenvuorossaan hän jatkoi tämän teeman parissa vastaten kriitikoilleen.

Kesäpäivät huipentuivat vielä *Kasvatus & Ajan* vuoden tiedeartikkelipalkinnon jakoon. Vuoden 2022 tiedeartikkeliksi valittiin Aleksi Paavilaisen artikkeli *Sosialisaatio ja varhaiskasvatus kapitaliseen aikakaudella – Ekososiaalisen kasvatusteorian ekofeministinen kritiikki*, joka ilmestyi *Kasvatus & Ajan* teemanumerossa *Kasvatus antroposeenin aikaan* (Vol 16 Nro 3). Artikkelitarkastelee ekososiaalista kasvatusteoriaa materialistisen queer-ekofeminismin näkökulmasta, erityisesti sukupuolen merkitystä ekososiaaliselle kasvatusteorialle. Tänä vuonna palkinnon valitsijana toimi emeritaprofessori Anja Heikkinen (TAY). Lausunnossaan Heikkinen toteaa, että artikkeli ”hyödyntää ympäristö- ja luontosuhteen sukupuolittumista ja lapseutta koskevaa empiiristä ja teoretisoivaa tutkimusta. Esittelemällä materialistisen queer-ekofeministisen näkökulman artikkeli muistuttaa siitä, että on olemassa suomalaisessa kasvatustiedejulkisuudessa vähälle huomiolle jääneitä vaihtoehtoisia tapoja tulkita ympäristöllisiä kriisejä ja vastata niihin.” Vuoden 2022 tiedeartikkeli nostaa esille uusia jatkokysymyksiä ja artikkeli herätti eloisa keskustelua, jota jatkettiin myös *Kasvatus & Ajan* seuraavassa numerossa (Vol 16 Nro 4) useamman vastineen sekä vastineiden vastineen muodossa. Käy tutustumassa artikkeliin sekä vastineisiin *Kasvatus & Ajan* sivuilta!

Seuraavat Kasvatuksen historian ja filosofian kesäpäivät järjestetään Tampereella 13.-14.6.2024. Teemana on tulevana vuonna ytimekkäästi *kritiikki*. Tarkempi kuvaus teemasta ja varsinainen esitelmäkutsu yksityiskohtaisempine ohjeineen julkaistaan lähiaikoina, myös *Kasvatus & Ajan* verkkosivuilla ja sosiaalisen median tileillä. Tavataanhan Tampereella!

Kirjallisuus

- Heikkinen, Anja (2005). Kasvatuksen historian ensimmäiset suomalaiset kesäpäivät. *Aikuiskasvatus*, 25(4), 339–340. <https://doi.org/10.33336/aik.93656>
- Rantala, Jukka (2007). Kasvatuksen historian valtakunnallinen seminaari kokosi runsaslukuisen osallistujajoukon. *Kasvatus & Aika*, 1(1), 75-82.

FT Hanna-Maija Huhtala työskentelee tutkijatohtorina Oulun yliopiston Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnassa.

VTM Tarna Kannisto viimeistelee väitöskirjaansa koulun oikeudenmukaisuuskysymyksistä filosofian oppiaineessa Helsingin yliopistossa. Hän toimii Kasvatuksen historian ja filosofian tutkijaverkoston puheenjohtajana.

Puheenvuorot

KT Veli-Mikko Kauppi toimii yliopisto-opettajana Oulun yliopiston Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnassa.

FM Jenna Koskelainen toimii väitöskirjatutkijana Jyväskylän yliopistossa ja Kasvatus & Ajan toimitussihteerinä.

FT Henri Pettersson toimii yliopistonlehtorina Oulun yliopiston Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnassa.